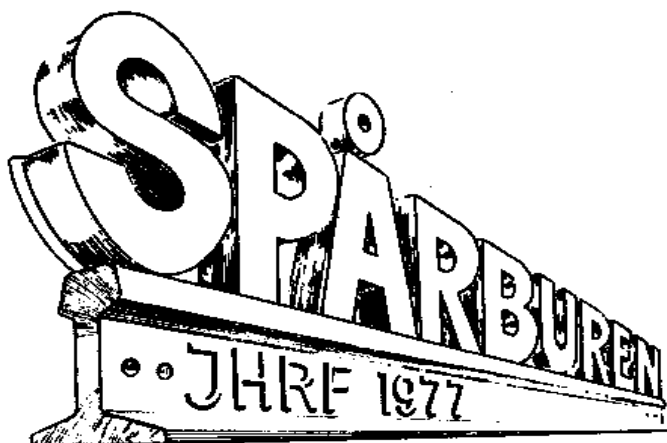

Föga periodiskt organ
för

**JÄRNVÄGS-
HISTORISKA
RIKSFÖRBUNDET**
Box 1134
171 22 SOLNA

Hemsida: www.jhrf.se
Mejl: kontakt@jhrf.se

Medlem av
* ArbetSam
* FEDECRAIL
* Transporthistoriskt Nätverk
* Tågoperatörerna

2/17

2017-05-04

ISSN 0280-9796

Bidrag sänds till

Spårburen
c/o JHRF, Box 1134
171 22 SOLNA
anders.svensson@jhrf.se

Redaktör (Red):
Anders Svensson

INLEDNING

Här kommer årets andra Spårburen efter ett – återigen – alldeles för långt uppehåll sedan senast. Egentligen borde numret delats i två p.g.a. det omfattande innehållet – innehållet är mycket blandat.

I detta mycket omfattande nummer kan man läsa om:

- Kalendern med vad som känt av årets datum.
- Från styrelsen med en information och påminnelse om det utsända frågeformuläret, en inbjudan från RAÄ/SJVM till *Färgforum*, information om årets FEDECRAIL-ungdomsläger, en rapport ArbetSams årsmöte och Museidagar samt en insänd remiss och en insänd skrivelse.
- Styrelsens informerar – två tidigare utsända nyhetsbrev med påminnelse om års- och vår med särskild info om övernattningen i Nora, information om att söka arbetslivsmuseibidrag samt rapport från års- och vårmötet.
- Från BTO med information om att Transportstyrelsen inte höjer avgifter(?).
- Från ThN med en debattartikel, underlag till en motion med anledning av bristerna i Kulturarvspropositionen samt dokumentation av ThN vårmöte.
- Från ArbetSam med information om digitalisering på arbetslivsmuseer, immateriellt kulturarv, vem som blev *Årets Arbetsmyra*, Kulturarvsdagen, statistik, ArbetSams möte med Kulturdepartementet, möte om *Museidilaogen*, rekvisita till salu i Kjula samt upprop om att meddela vad det kostar att besöka ditt besöksmål.

KALENDER

Här kommer avdelningen i Spårburen med datum för JHRFs möten, seminarier m.m. och annat som påverkar föreningarna. Även denna gång är JHRFs egna aktiviteter i **fetstil**.

- 2017-05-04—09 FEDECRAIL konferens i Antwerpen
- **2017-07-03—05 JHRF och MRO i Almedalen**
- 2017-09-09 Järnvägmuseidagen i Gävle
- **2017-10-21—22 JHRF höstmöte i Västervik**
- **2017-11-11—12 säkerhetsseminarium i Hallsberg**
- 2017-11-25 Hjulmarknaden i Solna

FRÅN STYRELSEN

JHRF frågeformulär

För ett antal veckor sedan skickades bifogade frågeformulär ut till er medlemmar med önskemål om att svaren skulle vara inne senast 25 april. Vi har fått svar från närmare hälften av medlemmarna – AJF, BJs, DHdJ, FSVJ, JvmV, JÅÅJ, MBV, NBVJ, NJ, NJM, NÅK, OJF, SJK, SKÅJ, SMoK, SÅS och VT – direkt eller indirekt via verksamhetsberättelser. Nu ber vi er andra att också försöka fylla i den tidigare översända blanketten och/eller sända in verksamhetsberättelser. Vi behöver dessa siffror för att kunna göra bra statistik om förbundet och dess medlemmar, något som bli allt viktigare vid olika kontakter med myndigheter och andra kontakter som vi i förbundet har. Dessutom behövs en del av siffrorna av konkreta anledningar:

- Omsättningssiffrorna för premierna till den nya ansvarsförsäkringen – detta är BTOs sätt att räkna
- Antal körda tågkm för att placera in er i rätt medlemsavgiftskategori

Frågorna om olika kontaktpersoner är tänkta för att underlätta kontakterna mellan föreningarna och då särskilt personer med samma funktion. De kan även användas av förbundet för att sända ut riktad information till respektive grupp.

Vi har även fått frågor om hur omsättningssiffrorna ska tolkas och kan meddela att moms inte ska inkluderas – för momsredovisande är moms en balanspost, inte en

FRÅN STYRELSEN forts

resultatpost. Angående kontaktpersonerna fyller ni i de som är relevanta för er och skriver ett streck eller ”saknas” för övriga. Har ni problem med själva blanketten går det också bra att svara direkt i ett mejl.

Vi har insett att det finns fler uppgifter vi också skulle behöva för att få en bättre statistik, som antal trafikdagar och antal besökare/resenärer, men det får vi återkomma med i nästa års frågeformulär. Har någon dessa siffror att meddela redan nu är vi dock bara tacksamma! (Mejl från JHRF 2017-04-29)

Här är frågorna:

- Bruttoomsättning 2016 utan moms
- Antal körda tågkm 2016
- Antal medlemmar per 2016-12-31
- Kontaktperson med JHRF, mejl
- Trafikchef, mejl
- Säkerhetsansvarig, mejl
- Utbildningsansvarig, mejl
- Maskinchef, mejl
- Banchef, mejl
- Faktureringsadress, postadress

Välkommen till årets *Färgforum!*

Nu är anmälningssidan och programmet för *Färgforum* upplagt på webben, gå via denna länk: www.delegia.com/app/netattm/attende/page/59535

Vi är väldigt glada över att hålla Färgforum på Sveriges Järnvägsmuseum i Gävle, 1-2 juni. Vi har talare som föreläser om teknisk färg och bevarandenaspekterna kring denna flora av färgtyper. Vi hoppas att ni tycker att det låter intressant och vill delta i år, lyssna och diskutera ämnen kring vårt bemålade kulturarv!

Har du frågor om konferensen eller anmälningssida? Vänd dig till mig, Karin Calissendorff karin.calissendorff@raa.se, +46 (0)8-5191 83 04

Sprid gärna information om Färgforum i era nätverk!

Väl mött önskar Karin Calissendorff och Färgforumgruppen
(Mejl från Karin Calissendorff, Utredare/Advisor 2017-04-24)

FEDECRAILs ungdomsläger 2017

FEDECRAIL – Europeiska Federation av Musei- & Turistjärnvägar – tillsammans med FIFTM, den italienska paraplyorganisationen för dito är glada att bjuda dig till det 11e FEDECRAIL ungdomsutbytet i Italien. Denna händelse kommer att äga rum från fredag 28 juli till söndag 6 augusti 2016 i norra Italien.

Introduktion

För elfte gången organiserar FEDECRAIL, som är en europeisk paraplyorganisation för järnvägens kulturarv, i samarbete med en av dess lokala medlemmar ett internationellt ungdomsutbyte, kallad *FEDECRAIL Youth Exchange*. Syftet med detta ungdomsutbyte är att göra det möjligt för unga medlemmar från järnvägsföreningar och järnvägsmuseer över hela Europa att samlas i 10 dagar och se och lära sig hur järnvägsarv bevaras i andra länder genom att aktivt genomföra projektarbete. Lägre främjar också interkulturell förståelse och nätverk mellan deltagarna och järnvägs-kulturarv i hela Europa.

Alla unga volontärmedlemmar av järnvägs-kulturarvsföreningar i åldern 15-24 år uppmanas och är mycket välkomna att delta i lägre (deltagare under 18 år behöver en föräldragodkännande). Denna gång finns det cirka 25 platser som är avsedda att delas jämnt mellan de länder som deltar om antalet platser överskrids. Engelska är det gemensamma arbetsspråket för lägre och minst en deltagare från varje land måste vara kompetent på det språket. Dessutom måste alla deltagare ha en grundläggande förståelse för engelska av säkerhetsskäl, eftersom vi kommer att arbeta med järnvägar. Det är obligatoriskt att ha egen rese- och sjukförsäkring för hela lägertiden. Deltagandet sker på egen risk (alla under 18 måste föra sina föräldrars signatur).

Allmän information och preliminärt program

Värdar är medlemsorganisationer av FIFTM, Società Veneta Ferrovie (Primolano) och Museo Ferroviario Piemontese (Savigliano). Deltagarna kan förvänta sig ett varierat program som består av flera besök på historiska järnvägs-/spårvägsmuseer och en del arbetslivserfarenhet. Att komma i kontakt med de kulturella egenskaperna hos denna del av Italien kommer att ingå i det planerade programmet samt möten och diskussioner mellan de olika internationella deltagarna. Preliminärt program (det detaljerade kommer att skickas med bekräftelse på deltagande):

- Torino – Besök och arbeta på Museo Ferroviario Piemontese. Besök på lokal järnvägsverkstad. Stadsrundtur med historisk spårvagn i Torino.
- Primolano – Besök och arbete med Società Veneta Ferrovie kulturarvsjärnvägsprojekt vid Primolano. Utflykt på Valsugana och Trento-Malè järnväg. Besök i Venedig.
- Avskedskväll i Primolano

Ytterligare detaljer kommer snart att finnas online på: www.fedecrailyouth.eu.

Ytterligare uppgifter om värdorganisationerna och järnvägsmuseerna finns på: www.societavenetaferrovie.it/
www.museoferroviariopiemontese.it/
www.fiftm.it/

FRÅN STYRELSEN forts

Kvinnliga och manliga medlemmar av järnvägsföreningarna för värdsällskapet övervakar hela gruppen under lägret utom om det kommer att anges en fritid. Boendet blir enkelt men väldigt trevligt för en grupp ungdomar. Maten blir nästan traditionellt italiensk (om det behövs också vegetarisk). Deltagarna kan gärna ta med sig någon traditionell mat eller söt från sitt hemland för att dela den med gruppen, eftersom det också borde vara en interkulturell utbyte.

Anmälningsavgiften kommer att vara 250 EUR och inkluderar alla avgifter på grund av programmet (boende, mat, överföringar). Avgiften inkluderar inte personliga fickpengar för souvenirer, snacks och andra personliga önskemål.

Mötesplats för ankomst, fredag 28 juli: Järnvägsstation Torino Porta Nuova, spår 1, 16:30 till 18:00.

Avresa, söndag 6 augusti på morgonen: Tänk på att avgången kommer från Primolano, det är ca 500 km bort från Torino.

Registreringen är öppen till 19 maj 2017.

Kontakter: Allmän information
youthexchange@fedecrailyouth.eu eller Marco Meusbürger, meusbürger@fedecrail.org (Telefon 0043 650 6861136).

Mail: youthcamp@fedecrail.org
(Via MRO-Aktuellt 2/17, översatt och redigerat av red)

ArbetSam årsmöte och museidagar

Rubricerade ägde rum i Falun med omgivning 2017-04-21—22 med över 130 deltagare.

Falu Gruva hälsar välkommen

Anna Björkman berättade att hon varit verksamhetschef sedan 2012 och att arbetslivsmuseerna ska vara nöjda och stolta på vad de gör en viktig insats – det som de gör är viktigt. Falu Gruva blev världsarv 2001 inklusive staden och bergmanslandskapet. Ni ska få titta på gruvan m m och 2014 började Gruvmuseet förvandlingen från Sveriges äldsta industrimuseum till ett interaktivt museum som ska invigas i juni. Det ska bli en Bed and Breakfast på området i maj och man jobbar hela tiden vidare. Hon hälsade deltagarna varmt välkomna till Falu Gruva. Katarina Kallings lämnade en liten gåva i form av en bok om berättelser. Hon ska under dagen fungera som tidspolis och ge information. Det är Museidagar med rekorddeltagande, 131 personer, varför deltagarna inför besöken ska delas upp i fem grupper.

ArbetSam hälsar välkommen

Anders Lind hälsade välkommen till årets Museidagar och tackade Anna Björkman för att arrangemanget får vara här. Detta är arbetslivsmuseernas alldeles egna dagar varje år. Han har varit chef för Arbetets museum i

16 år och blev efter pensioneringen ordförande i ArbetSam, vilket är ett roligt uppdrag. Han riktade ett tack till RAÄ och Kulturrådet för stödet till kansli som gör mycket, t ex administrera dessa dagar, en katalog, en app m m. Han berömde kansliet för vad de åstadkommer – det är ett såväl tungt som roligt uppdrag.

Industrialismen förändrade samhället och detta kan utläsas på arbetslivsmuseerna, som är de som kan berätta om detta. Han berättade om ett arbetslivsmuseum där man har två olika lägenheter som visade hur det ser ut på dag- respektive kvällstid. Det ska vara som det var på industrierna och inte för städat. På arbetslivsmuseerna finns historien på plats. Han påpekade att ”Tänk om kulturdepartementet visste vilken betydelse arbetslivsmuseerna har”. Hembygdsrörelsen visar det agrara kulturarvet, men arbetslivsmuseerna omfattar även det rörliga kulturarvet, t ex ångtåg och segelfartyg. De ska vara stolta över det som åstadkommit och han hoppas på att kulturdepartementet ska förstå detta.

Det är roligt att ha Kulturutskottets ordförande här – Lena Adelhsson-Liljeroth har varit med på Museidagarna två gånger när hon var kulturminister, riksantikvarien en gång – att Arbetets museum har fått medel för att förlängt arbete med kunskapscentrum är mycket bra och ArbetSam åstadkommer bra utbildningar tillsammans med Arbetets Museum.

Invigning av Olof Lavesson

Katarina Kallings hälsade Olof Lavesson välkommen. Olof Lavesson började sitt anförande i Rutskoga på gränsen mellan Örebro och Värmlands län på en plats där sändaren inte alltid hittar mobiltelefonen. Där finns både moderna hus och äldre gårdar, där många av de äldre är välvårdade, andra håller på rasa. Ett kulturarv blir mer verkligt när man varit där och kan på denna plats gå in i ett förindustriellt arv. Greta föddes där 1927 och var nummer tretton av fjorton barn. Detta är en tid när man hotas från såväl vänster som höger, det är ekonomisk oro, nya politiska idéer är på gång och hennes liv ska bli väsentligt annorlunda. Hon får två barn, bor i egnahem, men är dock hemmafru, har ett ben i varje tidsepok och är ännu fast i en gammal tidsålder. Det är berättelsen om liv, tekniska innovationer m m – hon dog förra våren.

Det skulle kunna varit hans egen bakgrund även om han är från Skåne. Själv växer han upp mellan två tider där han får uppleva det tidiga Internet – som bara skulle bli en fluga – och upplever världen från nästa tecken till att allt finns ett knapptryck bort. 15 mil från EUs gräns pågår nu konflikter och terroråd finns numera också hos oss. Det är ett stort informationsflöde nu med mobiler m m. Nu har det sagts att det skulle vara slut på mellanmänniska kontakter, men i stället är vi mer sociala nu med en annan form av samtal, men bredden tar över från djupet och kulturen kommer in som en bärare av kunskap och berättelser. Utbyte av erfarenheter och förvaltning av minne – arbetslivsmuseerna utgör Sveriges minnesbank och bör ha erkänsla för detta.

FRÅN STYRELSEN forts

Han var glad för att få besöka arbetslivsmuseerna – man får lära sig om stora män m m men märker inte det när-
liggande p g a att det svårt att värdera kulturarvet nära
oss. Det handlar även om att maktspelet fascinerar,
men det största är kanske inte kungarna, utan kanske
när industrin utvecklades. Det var 100 år som ledde till
trygghet och överflöd och detta berättar arbetslivsmu-
seerna om inklusive människorna och företagandet.
Framgången byggdes på nykterhet, flitighet m m. När
han tittade på listan över mer 1 500 museer blev han
imponerad av att de drivs ideellt. Dessa betyder mer
som handlar om framtiden.

Han är bekymrad över den populistiska kidnappningen
av kulturarvet - det som skedde Greta är inte något ex-
klusivt svenskt och svenskt kulturarv är så mycket mer
och består av företeelser från hela planeten. Svensk
kultur omfattar alla som lever här och det handlar t ex
om att många olika helger kan firas. En människa utan
andliga och kulturella riter är en vilsen människa. Vik-
tigast nu är kulturarvspropositionen och han välkomnar
propositionen som sådan. Man har försökt definiera
kulturarvet som spår och utrustning från det förflutna
som används i samtiden, men han tyckte det var bättre
att införa verbet kulturarva, vilket tyder på att det är nå-
got man gör. Modernt kulturarv är inkludering och
även det immateriella kulturarvet ska omfattas. Det
finns mycket bra i proposition, som förslag till en ny
museilag lag och det är bra att RAÄ blir en tydlig mu-
seimyndighet. Han ville dock ha sett mer av inklude-
ring – det finns ca 1 700 museer som har ca 20 miljo-
ner besökare och 5,5 GSEK i omsättning.

Museer är viktiga delar av kulturarvet. Han delar åsik-
ten att det finns risk att museer som inte omfattas av
museilagen blir utanför bidrag – men museer ska också
vara annat än de som finns i Stockholm och han tycker
att museer ska fatta beslut om fri entré själva. Man ska
lyfta alla de som jobbar ideellt och arbetslivsmuseerna
finns framförallt på mindre orter. Det behövs en ny
kulturarvspolitik, men propositionen handlar mest om
museer drivna av allmänna och politiken bör även om-
fatta ideellt drivna museer och han tycker det är intres-
sant med det norska exemplet på finansiering – han vill
jobba för att alla museer ska omfattas.

Han ville även lyfta barnperspektivet och bildning – al-
la barn och ungdomar ska ha möjlighet till kultur och
kulturarv – man kan koppla samman historieundervis-
ningen och museer för att skapa förståelse för att perso-
ner i grunden är lika och även detta borde stå i kultur-
arvspropositionen. Museerna ska även beaktas utanför
kulturpolitiken eftersom de har betydelse för samhället
utanför, t ex i besöksindustrin. Det är roligt att vara här,
arbetslivsmuseerna betyder oerhört mycket, bl a som
bärare av minnen från en viktig epok. Han undrar vad
det blir om för arbetslivsmuseer om 150 år – det hand-
lar om att vårda det arv som format våra gemensamma
värderingar. Den välfärd vi tar för given är ca 70 år
gammal.

Han tackade för att få ha komma hit. Katarina Kallings
tackade för kloka och tänkvärda ord. Hon tänkte ta med
att arbetslivsmuseerna kan vara en resurs som en min-
nesbank – de är en resurs i reflexionssamhället. Han
fick också en bok om berättelser. Han kunde tyvärr inte
vara kvar till lunch men kommer gärna tillbaka –
Katarina Kallings föreslog att boka in honom till nästa
år.

Katarina Kallings hade en hälsning från Ulrika Mebius
på RAÄ som vill höra rösterna från arbetslivsmuseerna
på museidialogen på RAÄ hemsida.

Falu Gruvas användning av berättelser i utställ- ningar och pedagogiskt arbete – Berättelser från Falu Gruva.

Katarina Kallings presenterade tre personer från Falu
Gruva som skulle prata om rubricerade. Gunilla
Hedenblad inledde med att berätta att när museet fick
frågan om att prata på museidagarna kändes det jätte-
konstigt eftersom man då diskuterade just detta med
berättelser och denna gruva har många o starka berät-
telser. Man tittade på vad som fanns och tittade tillbaka
om det är sanna berättelser. Hon påpekade för- och
nackdelar med berättelserna: De är lätta att använda
och sprida, man har en hatkärlek till dem, det finns en
förväntan från besökare att få höra vissa historier, be-
rättelserna blir lätt sanningar samt det finns väldigt
många andra berättelser som inte kommer fram. Ur-
sprungsberättelsen handlar om bocken Kåre som får
rödfärg på hornen varefter husbonden följt denna och
hittat gruvan – det är en sägen. Kännetecknande för
sägner är att ofta namnges vissa bestämda personer, de
utspelas vanligen i forntid, de är en del av ett vand-
ringsmotiv (som finns i flera orter och länder) samt
reflekterar äldre tiders värderingar.

Johanna Nybelius tog över och berättade om Fet-Mats
som förmodligen är världens mest kända gruvdräng.
Han hette egentligen Mats Israelsson, försvann i gru-
van 1677, hittades 42 år senare 1719 och identifieras
eftersom det är ett välbevarat lik. Han blir en turistatt-
raktion, men efter 30 år får han en begravning, men
flyttas sedan mellan olika platser för att sedan få en
slutlig begravning 1930. Det skrivs honom i tidningar
även utanför Sverige, först om att en kropp kunnat be-
varas så länge, men han blir även ett skönlärt motiv, in-
spirerar fler romaner, identifieras av sin gamla fästmo,
inspirerar operor som dock inte är bra, blir en serietid-
ning samt även en tecknad film. Det finns flera utma-
ningar kring berättelsen, dels viljan att dramatisera,
dels vad är fakta och vad fiktion – fråga om tolkning
och vad den bygger på, bl a uppgiften om två olika
fästmoer, dels när blir ett människoöde allmängods
samt dels hur hitta nya perspektiv i en välkänd berät-
telse? Nya infallsvinklar är Fet-Mats ur ett naturveten-
skapligt perspektiv samt är det fästmon Margareta
Oldsdotter som är den egentliga huvudpersonen?

Lena Grönlund Myrberg avslutade med berättelsen om
Guldpojken eller berättelsen om hur Falu Gruvas guld-
ålder började. På 1880-talet var gruvan på gång att läg-
gas ned, men då hittade man guld och det påstods att

FRÅN STYRELSEN forts

det var den fjortonårige skräddpojken Erik Gustav Eriksson som gjorde det. Hon läste berättelsen ur en egen bok om att han såg något som glänste i en malmbiten, lämnade över den till överordnade som konstaterade att det fanns guld i malmbiten. Han belönades med tusen kronor för upptäckten. Han skulle få kvittera ut pengarna när han var 30 år och man har undrat vad han gjorde han den med dem. Hon visade skräddpojken arbetsmiljö. Man letade efter honom och hittade en passande pojke i husförhörlängder, men 1887 emigrerade han till USA och försvann. Man letade i arkivet efter honom och hittade en beskrivning av att guld hittats men inget om vem som hittade det. Man kollade belöningen som skulle hämtas ut 1897, men de åren saknades i bankens bokföring och man har således inte hittat bevisen.

Bra att tänka på: vilken typ av berättelse är det, är det en saga, sägen, legend, folkminne eller en verklig berättelse? Läs på och läs om man hittar olika saker i samma text, leta i källorna, stämmer uppgifterna i berättelsen, är det en tolkning eller en genuin berättelse. Hon avslutade med att de flesta berättelser är starka i sig. Katarina Kallings fyllde på med att de som arbetar på museer har högst trovärdighet i världen. Hon gav även dem boken om berättelsens kraft. Någon fråga om logon för Falu Gruva och symbolen? Svaret var att den står för koppar. Denna del avslutades med ett det fanns ett upprop angående gamla och nya yrken och uppmanade det församlade att titta på detta och ta med sig.

Årets arbetslivsmuseum

Ett bildspel från museet visades under presentationen. Lilian Edström från Svenska Skoindustrimuseet inledde med kompisen Britta från 1920-talet och då jobbade alla på skofabrik – det fanns 365 sådana i Örebro och 130 i Kumla, orten som var uppbyggd kring skoindustri. Där järnvägen drogs fram växte ett samhälle fram och skoindustrin etablerade sig där. Precis efter andra världskriget hade denna industri strålade tider, men på 1950-talet sänktes tullarna och sedan gick det bara utför eftersom lönerna var lägre utomlands än i Sverige. Det behövdes en person vid varje maskin och under 1950- till 1970-talet försvann skoindustrin och det blev arbetslöshet. Tillverkningen av telefoner tog över liksom ett nytt fängelse och de första som började på det senare tyckte att det var säkert arbete.

På 1980-talet började man prata om ett museum och det startades 1986 där det handlade om att bevara en fabrik och med maskiner i gång. Det är en byggnad i tre våningar - på bottenvåningen är det ett traditionellt museum och på andra och tredje våningen en komplett skofabrik. En stiftelse driver verksamheten, vänföreningen, kommunen, Region Örebro, skofacket – nu IF Metall – samt skofabrikörernas förening är stiftarparter. Sex personer är anställda, bl a en äldre man som kan det mesta, alla maskiner är igång, det är öppet alla dagar, men kan gå runt i hela huset och visningarna har tonvikt på tillverkningen. Man har bevarat mycket och tre skofabriker är i gång i Kumla på kommersiell bas – Spårburen 2/17

det som de tillverkar är arbetsskor, ökenkängor, slippers m m.

Helena Törnqvist ringde en fredag förmiddag om utmärkelsen och det jobbiga var att inte få säga något, men bara några timmar senare var det offentligt och lokal-TV ringde först, Nerikes Allehanda skrev en liten notis. Kultursektorn hörde av sig, kommunpolitikerna hörde inte av sig så därför sände man personliga inbjudningar till politikerna till överlämnandet av utmärkelsen, men informerade även allmänheten. Många kom, även lokal-TV, och det har hittills blivit tre helsidor i Nerikes Allehanda. Det är ett tecken på att allt arbete som lagts ner inte varit förgäves och man ville redan från starten ha det som ett levande museum. Utmärkelsen uppmärksammades och en närboende tyckte att omgivningen borde hållas snygg eftersom det är årets arbetslivsmuseum. Man finns på hemsida, Facebook, Instagram – sök på Skoindustrimuseet – och det är öppet vardagar 13–17 och under sommaren alla dagar utom midsommar.

Någon undrade hur många besökare man har? Lilian Edström svarade 8000 per år. Någon frågade om entréavgift? Lilian Edström svarade att den är 30,-. Man får bidrag från kommunen och regionen och har även intäkter från skotillverkningen. Hon tackade för utmärkelsen och hälsade välkommen till museet. Katarina Kallings avslutade om tofflor på fångelserna – internerna fick lugnade medel och hasade omkring varför de kallades Hibernaltofflor. En bok om berättelser överlämnades även till Lilian Edström.

Årets arbetsmyra

Li Teske, ordförande för Arbetets museums vänförening, berättade att föreningen har 150 medlemmar som stöder Arbetets museum på olika sätt. Det finns aktiva vänner som deltar på olika aktiviteter på museet och föreningen delar varje år ut Årets Arbetsmyra, nu för femte året, för att uppmärksamma eldsjälarna som driver arbetslivsmuseer så att man kan ta del av kulturarvet. Föreningen delar ut utmärkelsen till en enskild person. I år är det Bo Nilsson från Los Koboltgruva. Det var en väldigt enig styrelse som kom fram till beslutet efter att ha gått igenom nomineringarna. Det verkar var något av ett gruvtema i år, men denna utmärkelse var ändå en tillfällighet. Den utmärkte har haft en relation till gruvan sedan han var barn och för 27 år sedan tänkte han att det borde göras något av den. Han är drivande i föreningen och fungerar bl a som vaktmästare, elektriker, receptionist och kassör. Han håller fortfarande på och utvecklar gruvan, kopplar in skolan och nominerades av föreningens ordförande. Man ska se utmärkelsen som en uppmaning och hon överlämnade den med ett jättegrattis.

Bo Nilsson tackade för utmärkelsen och såg den som en stor ära, men han hade inte stått här om inte det varit för alla ideella krafter och framsynta politiker – det har inte varit någon tvekan om att satsa på gruvan. Li Teske uppmanade alla att börja nominera till 2018 års Årets Arbetsmyra. Katarina Kallings berättade om att

FRÅN STYRELSEN forts

den nya restaurangen skulle bli platsen för dagens måltider.

Visning av Falu gruva

Därefter blev det lunch följt av visning av Falu Gruva. Vi delades in i grupper och undertecknad hamnade i en grupp som började med anläggningar ovan jord som skräddhus, gruvspel, lavar, vattenhjul, stånggångar m m. Därefter var det dags för att besöka själva museet och efter en inledning om huset – anor från 1700-talet och nyuppbyggt på 1960-talet efter att ha hamnat för nära Stora Stötens rasriskzon – så berättade man att det var mycket gammalt som industrimuseum, hade följt företaget Storas historia under många år men nu höll på att byggas om för att i huvudsak handla om gruvan. Därefter blev det möjlighet att själv vandra runt i utställningen. För vår grupp avslutades rundvandringen med ett besök nere i gruvan på nivåer ner till 70 meter med många vindlande gångar med stundtals lågt i tak.

Årsmöte

100 medlemmar var närvarande genom ombud och man började med stadgeenligt utlysande m m. Mötesordförande blev Susanne Norberg och sekreterare Helena Törnqvist varefter justerare valdes. Verksamhetsberättelsen presenterades och godkändes. Kassören berättade att föreningen haft ökade intäkter men också utgifter men det hade blivit ett bra överskott. Man har börjat förbereda en jubileumsskrift till 2018 och har fonderat 0,15 MSEK för denna. Föreningen har kapital för att klara ett år utan bidrag. Anders Lind berättade att Arbetets museum har fått 1 MSEK för kurser.

Örjan Sedin framförde ett önskemål om tillägg om att många dåliga på att ta betalt och han efterlyste en vägledning att ta betalt av besökarna. Anders Lind svarade att man skulle kunna samla in uppgifter från medlemmarna för att få reda på hur man gör. Någon föreslog att ha ett rekommenderat pris. Anders Lind påpekade att det är väldigt olika museer, med såväl små som stora kostnader, varför han i stället föreslog att göra en kartläggning. Det lades till att ArbetSam ska tillfråga medlemmarna om prissättning för entréavgifter, guidning och andra publika aktiviteter samt presentera resultatet i nyhetsbrevet.

Under valen blev det bl a nyval av Åke Paulsson som styrelsesuppleant, ersättande Ragnar Hellborg. Örjan Sedin föreslog att i valberedningsarbetet försöka justera den geografisk obalans på styrelsens sammansättning – norra Sverige är inte representerat. Tore Larsson önskade uppgifter om samtliga nominerade – detta medskickades. Lovisa Almborg meddelade att inga nomineringar inkom detta år. Mötet uppdrog till styrelsen att efterlysa tips på plats för nästa års årsmöte med Museidagar. Mötet avslutades med några avtackningar.

Utfärderna

Lördagen blev vi indelade i två olika grupper som besökte anläggningarna i lite olika ordning. Red deltog i grupp 1:s aktiviteter som började med besök på Tidstrandsutställningen i Sågmyra där vi fick se film om verksamheten följt av besök och fika i det lilla museet över verksamheten vid den en gång så stora – 1 000 anställda – verksamheten i yllefabriken i den lilla orten. Det var en jättekåk som numera till större delen stod tom och berövad på alla de maskiner som en gång fanns där. Därefter följde vidare färd till Insjön – via pittoreska och rätt så ursprungliga byar utanför Leksand – och *Clas Ohlson museet*. Det var ett litet museum fullt av prylar, kataloger m m som en gång ingått i Clas Ohlsons sortiment. Samlingarna hade till stor del tillkommit genom att tidigare kunder skänkt föremål. Invid detta museum fanns den sevärda *Åhlén & Holms paviļjong*, som en gång deltagit på Baltiska utställningen i Malmö 1914 och rustats upp på 1980-talet.

Efter lunch på Insjöns Hotell fortsatte färden till Borlänge och *CTH Fabriksmuseum*, där man tillverkat hattar och mössor fram till början av 2000-talet. Museet disponerar ett våningsplan i den stora byggnaden och där fanns massor av hattar m m. Det gavs även här möjlighet att se en film och vandra runt i museet. Dagen avslutades med färd åter till Falun och *Medicinshistoriska museet* som höll till i en gammal vårdinrättningsbyggnad inom lasarettområdet tillsammans med teaterproducenter, konstnärer m m. Man hade samlat på sig all möjlig gammal sjukvårdsutrustning från detta lasarett och andra. För red var det en lite speciell upplevelse att besöka detta museum eftersom han är född på Falu BB – åter till alltings ursprung! Den byggnad som det gällde då var dock riven för att ge plats åt nyare lasarettbyggnader... Efter detta nostalgibesök var det slut på dessa intressanta dagar och bussarna färdades åter till hotell och stationen för hemfärd, eller, för red, färd till Krylbo oh söndagens *Tågsläpp*, men det är som man säger en annan historia! (Red 2017-04-21—22)

Remissvar och skrivelser

Här kommer en skrivelse och ett remissvar, insända i februari respektive april – även det senare har sänts in tillsammans med MRO.

Angående Transportstyrelsens avgifter och ERTMS

Framställan

JHRF önskar snarast träffa representanter för departementen för att tillsammans diskutera lösningar på problemen med Transportstyrelsens avgifter för utbildningsverksamhet och Trafikverkets införande av ERTMS och dessas påverkan på museitågstrafik på statens spår.

FRÅN STYRELSEN forts

Transportstyrelsens avgifter för utbildningsverksamhet

Förbundet är av Transportstyrelsen godkänd utbildningsorganisation och betalar i den egenskapen årliga avgifter för tillsyn av denna utbildningsorganisation och examinatore. Tanken med att förbundet fungerar som utbildningsorganisation är att kunna samordna trafiksäkerhetsrelaterad utbildning för förbundets medlemmar, föreningar som kör museitåg på statens spår- anläggningar. Dessa avgifter är, för en ideell organisation, höga och kommer detta år dessutom att fördubblas till tillsammans 80 000,-. Museiorganisationer är befriade från flertalet av Transportstyrelsens avgifter inom järnvägsområdet, men inte dessa avgifter (TSFS 2016:105).

JHRF erhåller sedan flera år ett bidrag som utdelas av Riksantikvarieämbetet, *statsbidraget till ideella (riks)organisationer inom kulturmiljöområdet* (SFS 2014:108). De senaste åren har förbundet erhållit 80 000,-, alltså samma belopp som Transportstyrelsen nu kommer att kräva förbundet på i avgifter. I praktiken innebär det alltså att en del av staten bidrar till kostnader som en annan del av staten orsakar föreningsverksamheten – förbundet skulle hellre vilja kunna åstadkomma mer verksamhet för pengarna, t ex fler och bättre seminarier och utbildningar för medlemmarna.

Införandet av ERTMS och museitågen på statens spår

Trafikverket arbetar sedan på iförande av det nya signal- och säkerhetssystemet *European Rail Traffic Management System* (ERTMS) på det svenska järnvägsnätet. JHRF har inget emot ERTMS som sådant, men våra medlemmar klarar inte alls av ekonomin för införande av ERTMS (d v s ETCS) i sina fordon.

JHRF ser med stor oro fram mot införandet av ERTMS då det i praktiken kommer att stoppa all museitågstrafik på statens spår, om inte kostnaderna för utrustning av våra medlemsföreningars dragfordon täcks på nationell eller Europeisk nivå.

Förbundet föreslår därför att Trafikverket får ta sektorsansvaret fullt ut avseende ETCS-utrustning för de icke kommersiella trafikutövarna på statens spår- anläggningar.

Information om förbundet

JHRF består av 35 medlemsorganisationer, varav 31 ideella föreningar, som bedriver museitågstrafik, huvudsakligen på statens spår- anläggningar. Så gott som samtliga föreningar som bedriver trafik på statens spår- anläggningar är medlemmar i JHRF.

Totalt körs årligen ca 150 000 museitågs-km i Sverige på statens spår- anläggningar (2015). (*JHRF skrivelse 2017-02-20*)

Spårburen 2/17

Red kommentar: I slutet av april blev red uppringd av en handläggare på Näringsdepartementet som nu hade tagit tag i skrivelsen och planerade ett möte med deltagande från förbundet, Närings- och Kulturdepartementen. När detta skrivs finns förslag på ett möte 2017-05-16 – vi får återkomma om utfallet av detta.

Remissvar avseende Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om yrkeskunnande vid järnväg samt vid tunnelbana och spårväg (TSF 2017-9)

Granskning

JHRF och MRO tackar för remissen och lämnar härmed följande remissvar. JHRF och MRO vill understryka att förbunden och dess medlemsorganisationer arbetar med hög säkerhet i sin trafik. Vi sätter värde på en korrekt roll för samspelet mellan museijärnvägar och museitåg på statens spår och de föreskrifter i t ex järnvägslagen och järnvägsförordningen samt lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg och förordning om säkerhet vid tunnelbana och spårväg som är giltiga för oss. Vi sätter också värde på och vill ha ett bra samarbete med Transportstyrelsen (TS). JHRF och MRO ser gärna fram mot ett sammanträffande med representanter för TS, om TS så önskar, när remisstiden har gått ut.

Synpunkter på avvecklande av BV-FS 2000:3

JHRF och MRO har intet att erinra mot Transportstyrelsens föreskriftsförslag avseende avveckling av BV-FS 2000:3. En fråga är dock om inte avvecklandet formellt måste genomföras av Trafikverket eftersom föreskriften formellt sett är en del av dess föregångare Banverkets föreskrifter.

Synpunkter på införande av föreskrift för järnväg

JHRF och MRO ser i grunden positivt på den föreslagna föreskriften. I och med den föreslagna förändringen flyttas en större del av ansvaret, till exempel när det gäller att definiera vilka arbetsuppgifter som har betydelse för trafiksäkerheten, över från myndigheten till verksamhetsutövarna. I och med att kravet på av myndigheten godkänd utbildningsplan slopas ser JHRF och MRO ett behov av en vägledning för föreskriftsförslagets tillämpning.

Förbunden har erfarenhet att även depåspår, d v s spår till lokstall och verkstäder, ska innefattas i begreppet industrispår och kunna använda sig av de föreslagna reglerna då depåspåren endast används för infrastruktur- ägarens tjänstetransporter av egna fordon till och från depå samt deras uppställning inom depåområdet. Även JHRF medlemmar som kör museitåg på statens spår har oftast depåspår i anslutning till sina egenägda lokstall och verkstäder. Det skulle därför vara önskvärt att även denna tolkning av begreppet industrispår nämns i konsekvensutredningen för att undvika oklarheter.

FRÅN STYRELSEN forts

De allra flesta MRO-järnvägarna har både rollen som infrastrukturförvaltare och rollen som järnvägsföretag inom samma organisation och ofta är utbildningsverksamheten samordnad. För dessa banor innebär denna förändring en besvärlig regleringssituation, då såväl reglerna i den föreslagna föreskriften (för järnvägsföretagsdelen) som kriterierna i kommissionens förordning (EU) 1169/2010 (för infrastrukturdelen) ska uppfyllas av verksamheten. Detta kan lösas genom att den föreslagna föreskriften också gäller de järnvägar som avses i 1 kap 1 a § 1 i Järnvägslagen (2004:519).

I föreskriftsförslaget (3–7 §§) ställs krav på kompetens och färdighet, till skillnad mot BV-FS 2000:3, där krav endast ställs på kompetens. Av föreskriftsförslaget framgår inte entydigt att färdighetsmålet ska fastställas skriftligen. Om det är Transportstyrelsens uppfattning att färdighetsmålet ska vara dokumenterat skriftligen bör detta framgå av föreskriften.

I 1 § 1 i föreskriftsförslaget står att föreskriften rör ”personal med arbetsuppgifter med betydelse för säkerheten”. I 3–7 §§ står endast ”arbetsuppgift”. Detta bör kompletteras till att stå ”arbetsuppgift med betydelse för säkerheten”.

Synpunkter på införande av föreskrift för spårväg och tunnelbana

JHRF och MRO ser i grunden positivt på den föreslagna föreskriften. I och med den föreslagna förändringen flyttas en större del av ansvaret, till exempel när det gäller att definiera vilka arbetsuppgifter som har betydelse för trafiksäkerheten, över från myndigheten till verksamhetsutövarna. I och med att kravet på av myndigheten godkänd utbildningsplan slopas ser MRO ett behov av en vägledning för föreskriftsförslagets tillämpning.

I föreskriftsförslaget (3–7 §§) ställs krav på kompetens och färdighet, till skillnad mot BV-FS 2000:3, där krav endast ställs på kompetens. Av föreskriftsförslaget framgår inte entydigt att färdighetsmålet ska fastställas skriftligen. Om det är Transportstyrelsens uppfattning att färdighetsmålet ska vara dokumenterat skriftligen bör detta framgå av föreskriften.

I 1 § 1 i föreskriftsförslaget står att föreskriften rör ”personal med arbetsuppgifter med betydelse för säkerheten”. I 3–7 §§ står endast ”arbetsuppgift”. Detta bör kompletteras till att stå ”arbetsuppgift med betydelse för säkerheten”.

JHRF och MRO tycker dessutom att den i denna föreskrift använda termen *trafikutöväre* är bättre än den i motsvarande järnvägsföreskrift använda termen *järnvägsföretag* eftersom den förstnämnda är neutral till verksamhetens associationsform.

Presentation

När det gäller den järnvägshistoriska verksamheten utförs denna i grunden av tre typer av organisationer: föreningar som bedriver trafik på egen infrastruktur samt föreningar och Sveriges Järnvägsmuseum som i huvudsak bedriver trafik på statens spåranläggning, förvaltd av Trafikverket.

Verksamheten utövas i grunden med syftet att bevara och visa upp den historiska utvecklingen inom området.

Det totala omfånget av verksamheten är ringa jämfört med motsvarande kommersiell verksamhet vars syften är helt andra – att utföra ett transportarbete.

Riksorganisationerna JHRF och MRO deltar i *Transporthistoriskt Nätverk* (ThN), sektion av *Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd* (ArbetSam), som samlar 10 riksorganisationer inom det *rörliga* och industriella *kulturarvet*.

Järnvägshistoriska Riksförbundet (JHRF)

JHRF består av 35 medlemsorganisationer, varav 31 ideella föreningar, som bedriver museitågstrafik, huvudsakligen på statens spåranläggningar. Samtliga föreningar som bedriver trafik på statens spåranläggningar är medlemmar i JHRF.

Totalt körs årligen ca 150 000 museitågs-km i Sverige på statens spåranläggningar (2015).

Museibanornas Riksorganisation (MRO)

MRO är en sammanslutning av Sveriges museibanor, dvs 22 föreningar vars syfte är att restaurera, eller rekonstruera, och i drift visa en fullt fungerande äldre järnväg, eller spårväg. Alla MROs medlemmar har fullt ansvar för egen bana och trafik. Medlemsbanornas olika bakgrund och förutsättningar ger givetvis besökarna möjlighet att uppleva många olika typer av äldre järnväg, alltifrån normalspår till den smalaste spårvidden 600 mm. Även spårvägstrafik finns representerad bland medlemsbanorna. Museibanorna visar inte enbart upp rullande materiel från en förfluten tid utan bevarar och återskapar hela järnvägsmiljöer med allt från byggnader till uniformer på tjänstgörande personal.

För att bli medlem i MRO krävs att föreningen kan inlemmas i en för medlemmarna i relevanta avseenden homogen grupp. Denna grupp karaktäriseras av:

- Verksamheten omfattas av järnvägslagen eller av lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg. Medlemmarna är infrastrukturförvaltare och järnvägsföretag respektive spårinnehavare och trafikutöväre enligt lagstiftningen.
- Det övergripande målet för verksamheter är att i drift visa en i möjligaste mån historiskt korrekt äldre järnvägs- eller spårvägsverksamhet
- Biljettintäkter och försäljning utgör den huvudsakliga inkomstkällan och verksamheten grundar sig väsentligen på ideellt, oavlönat arbete.

STYRELSEN INFORMERAR

är namnet på nyhetsbrevet som skickas ut mellan Spårburen-utgåvorna – när det finns informationsbehov. Sedan senast har det sänts ut två sådana nyhetsbrev och här kommer texten som påminnelse och dokumentation!

Påminnelse om års- och vårmöte

JHRF vår- och årsmöte 2017-03-04—05 äger rum på Nora Stadshotell i Nora. Programmet börjar med mottagning följt av årsmöte kl 11:30, fortsätter med lunch och flera möten (bl a ett gemensamt medlemsmöte JHRF/MRO) och middag lördag kväll, startar på söndag med visning av anläggningarna i Nora och fortsätter med möten som omger en lunch. För tider, se tidigare utsänd kallelse. Deltagande kostar inget, men man betalar själv övernattningen. Anmälningstiden har ännu inte gått ut, men vi tar tacksamt emot fler anmälningar till anders.svensson@jhrf.se – detta vill vi ha med i anmälan:

- deltagare (samtliga namn och förening),
- eventuella allergier eller specialkost
- deltagande endast delar av arrangemangen
- i så fall ungefärlig ankomst och avgång

Särskilt om övernattning i Nora!

Vi har fått båda hotellen reserverade för oss och det fungerar inte att försöka boka via hotellens (eller andra) hemsidor! Ring 0587-31 14 35 (Nora Stadshotell) eller 0587-154 00 (Lilla hotellet) och uppge att bokeningen avser JHRF-mötet! Egen betalning eller faktura går att ordna.

Arbetslivsmuseibidrag 2017

Nu fördelar Riksantikvarieämbetet 8 MSEK i bidrag till arbetslivsmuseer. Sista ansökningsdag är måndag 20 mars 2017.

Syftet med bidraget är att stärka arbetslivsmuseernas möjligheter att bevara och bruka industrisamhällets kulturarv. Bidragsfördelningen kommer under 2017 följa samma linjer som de senaste åren, vilket innebär att några större projekt kommer att kunna prioriteras, samtidigt som vi sätter stort värde på bredden bland arbetslivsmuseerna – inget projekt är för litet! Blankett: www.raa.se/app/uploads/2017/02/Ans%C3%B6kningsblankett-om-bidrag-till-arbetslivsmuseer-2017-1.pdf (OBS! Länken måste kopieras till URL-fönstret i webbläsaren!)

För 2017 finns totalt 16 MSEK avsatta från ramanslaget. Resterande 8 MSEK utlyses senare under året och där inväntar Riksantikvarieämbetet ytterligare instruktioner från regeringen.

Bakgrunden till ökningen av bidraget är att regeringen under hösten 2016 meddelat att det nuvarande bidraget till arbetslivsmuseer bör vidareutvecklas och byggas ut till ett bredare bidrag. Bidraget ska kunna främja så väl arbetslivsmuseer och hembygdsmuseer som andra insatser och verksamheter inom det ideella kulturarvsarbetet. Avsikten med den förändring som nu aviseras är inte att mindre medel ska fördelas till arbetslivsmuseerna.

(RAÄ hemsida 2017-02-09)

Anders Svensson, Sekreterare

(Nyhetsbrev 2017-02-14)

Årsmöte 2017

Detta ägde rum på Nora Stadshotell 2017-03-04. Efter inledande formalia, där bl a Helena Törnqvist valdes att leda förhandlingarna, blev det några frågor om verksamhetsberättelsen. Verksamhetsplanen blev föremål för en diskussion som landade i att prioritera ERTMS. Presentationen av budgeten blev en debatt om särskilt utbildningstillståndskostnaderna som mynnade ut i ett förslag om en kilometerbaserad utbildningsavgift. Medlemsavgifterna blev ordförändrade – 1 500,- under 1 000 km, 4 500,- för 1 000—5 000 km och 8 000,- över 5 000 km samt 700,- för medlemmar utan trafik och MRO-medlemmar och 0,80 per km i utbildningsavgift.

Följande styrelseledamöter och –suppleanter valdes följande (efter styrelsens konstituering):

Ordförande	Anders Johansson
Vice ordförande	Mikael Däckfors
Sekreterare	Anders Svensson
Kassör	Sten Nordström
Ledamot	Stefan Blomstrand
Suppleant	Henrik Grimlander
Suppleant	Jonas Svartlok

Revisor	Peter Alsén
Revisor	Carl-Erik Olsson
Revisorssuppleant	Göran Filander
Revisorssuppleant	Mats Ragnarsson

Valberedning: (sammanställande)	Jan-Anders Johansson Peter Johnsson Per-Åke Lampemo
------------------------------------	---

Avslutningsvis beslutades överlåta åt styrelsen att föreslå års- och vårmöte att äga rum i mars. Dessutom föreslogs höstmötet äga rum i Västervik 2017-10-21—22.

Vårmöte 2017

På lördag och söndag 2017-03-04—05 var det dags för medlemsmöte, delvis tillsammans med MRO. Helena Törnqvist och Lovisa Almborg informerade om Arbetsmuseum och ArbetSam, Sten Nordström om det nya försäkringsupplägget, Anders Svensson informerade om Tågssommar, Åke Paulsson om Tågsläpp – det senare äger rum 2017-04-23 – och Almedalen. Olika idéer till utbildningar och utbildningsplaner diskutera-

STYRELSEN INFORMERAR forts

des ingående. Från MRO informerade Per Englund om att man hade ett ganska lugnt läge nu, men skulle ha en ordförandekonferens om säkerhet i oktober, ett marknadsföringsseminarium och skulle starta Facebook-grupper för olika samarbetsfrågor.

En genomgång av läget hos föreningarna visade att man förbereder sig för olika omfattande trafiksäsonger, har haft eller ska ha revisioner från Transportstyrelsen och jobbar med licenssökningar, har olika verkstadsjobb på gång samt har problem med behovet av förnyring. Lars Lindström framhöll behovet av att bevara tillgången till hjulsvaravar som klarar de hjul som museitågens lok har.

På söndag fm visade NBVJ runt i sina anläggningar – lokstall, olika verkstäder m m – och berättade om tillkomsthistorien.

*Anders Svensson, Sekreterare
(Nyhetsbrev 2017-03-05)*

FRÅN BTO

Transportstyrelsens avgifter höjs inte

Som vi rapporterade kortfattat i förra veckans nyhetsbrev har Regeringen i regleringsbrevet för 2016 till Transportstyrelsen beviljat att myndighetens underskott för dess järnvägsverksamhet skrivs av med drygt 44 mkr. Detta innebär att en väsentlig del av basen för kommande års avgiftshöjningar nu har avskrivits.

I remissrundan för avgiftsföreskrifterna inför 2017 var vi på Tågoperatörerna och många av våra medlemsföretag mycket kritiska till de föreslagna höjningarna som uppgick till mellan 30 och 100 procent. Vi tyckte bland annat att Transportstyrelsen inte tog hänsyn till branschens behov kopplade till storleken på avgiftshöjningarna och de välkända ekonomiska utmaningarna för framförallt godstrafiken på järnväg. Kraftfull kritik riktades även mot de bristfälliga konsekvensbeskrivningarna och avsaknaden av hänsyn till nära förestående förändringar på grund av EU-regleringar. I anledning av bristen på dialog med branschen hade vi i oktober 2016 ett möte med Transportstyrelsen. Dialogen med Transportstyrelsen var konstruktiv och följdes upp med inspel till Näringsdepartementet med branschens synpunkter på avgiftshöjningarna.

Ett av Transportstyrelsens mål är att verka för positiv näringslivsutveckling. I denna anda höll myndigheten ett dialogmöte med näringslivet i förra veckan. Vi fick möjligheten att redogöra för läget på marknaden och i branschen avseende ekonomisk utveckling, möjligheter och utmaningar. Vi fick också diskutera konsekvenser av avgiftsstrukturen, hur de påverkar verksamheterna och vad de olika avgifterna faktiskt avser.

Vi anser att avgiftsstrukturen hos Transportstyrelsen är en viktig komponent för att uppnå en väl fungerande

järnvägsmarknad. Vi ser nu fram emot en bekräftelse av att Transportstyrelsen tagit till sig våra budskap om behovet av att se till marknadsaktörernas behov och intressen när avgifter fastställs för kommande år. (*Nytt från Tågoperatörerna 5/17 – jfr Spårburen 1/17*)

FRÅN THN

Transporthistoria – kulturarvet man missat!

Enligt svensk kulturarvslagstiftning är ett gammalt fartyg endast värt att bevara om det är ett vrak på havsbottnen!

Detta synsätt går tillbaka till den markbundenhet som präglat lagstiftningen sedan stormaktstiden. Konsekvensen är att det rörliga kulturarvet (äldre transportmedel som används på väg, järnväg, till sjöss och i luften) hela tiden hotas. Hoten utgörs av regler och avgifter som försvårar dess bevarande och brukande. Resultatet är att det rörliga kulturarvet utarmas och riskerar att försvinna över tid. Är det rimligt?

Vi i Transporthistoriskt Nätverk (ThN) anser inte det. Det är hög tid att frågan lyfts, då kulturminister Alice Bah Kuhnke och kulturdepartementet i den lagrådsremiss som lämnades i december 2016 som beskriver regeringens kulturarvspolitik inte beaktat det rörliga kulturarvets generella behov av skydd mot negativa konsekvenser av myndighetsutövning. Vi uppmanar därför regeringen att nu i samverkan med civilsamhället utreda frågan om en stärkt bevaranderätt för det rörliga kulturarvet.

Det rörliga kulturarvet kan nämligen inte alltid bevaras till eftervärlden i någorlunda ursprungligt utförande på grund av moderna krav föranledda av modernare teknik. Utan anpassning och därmed förvanskning genom införande av modern teknik får många transportmedel inte brukas på det sätt det använts under många årtionden. Föremålen riskerar i stället att skrotas, eller – i bästa fall – försvinna utomlands. Varför är det så?

Skälet är att det idag inte ingår i myndigheternas uppdrag att beakta kulturarvsdimensionen. När exempelvis Transportstyrelsen utfärdar regler eller sätter avgifter i enlighet med regeringens instruktion att ”*verka för ett internationellt konkurrenskraftigt, miljöanpassat och säkert transportsystem*”, försvåras civilsamhällets ideella arbete med att bevara det rörliga kulturarvet. Och detta gäller inte bara statliga myndigheter; även i kommunernas myndighetsutövning tas ofta inte hänsyn till det rörliga kulturarvet. I valet mellan arv och miljö står sig dessvärre det rörliga kulturarvet slätt.

Detta gäller inte bara båtar: en äldre bilskrot (Kyrkö mosse) kan få skydd men inte det äldre fordonet i sig; en hangar kan kulturskyddas, men inte veteranflygplanet, som använder hangaren som bas för sina flygningar; stationshuset och t o m banor kan få skydd men inte museitåget som ångar in på stationen. Men utgör inte

FRÅN THN forts

också de äldre transportmedlen en självklar del av kulturmiljön?

En viktig och stor fördel är att det rörliga kulturarvet finns ute i samhället med sin ofta starkt beundrade skönhet och historiska konstruktion till glädje för alla, i stället för att vara uppställda på museum eller finnas som vrak på havsbotten. Att se och uppleva forna tiders transportmedel i aktion möjliggörs genom en mängd ideella krafter inom ThN med nästan 200 000 enskilda medlemmar som förvaltar, vårdar och driver äldre transportmedel till lands, till sjöss och i luften. Genom att framföras utgör de en del av kulturmiljön; kulturarvet levandegörs då de berättar om förändringen av samhället under de senaste århundradena. Årligen upplever och beundrar miljoner människor denna kulturmiljö enbart i Sverige. Resultatet av de ideella insatserna för vår kulturmiljö bidrar väsentligt till intäkter i mångmiljonklassen – enligt EU-rapporten *Industrial Heritage And Agri/rural Tourism in Europe* (2013) åtminstone en dryg miljard kronor, för besöksnäringen i hela Sverige, och särskilt i glesbygd.

Det rörliga kulturarvet kommer fortsatt att förvanskas, om inte myndigheterna nu får i uppdrag att värna de äldre transportmedlen genom en stärkt bevaranderätt. För bevarandet av vårt gemensamma kulturarv behövs regler i vår lagstiftning som förbättrar, inte försämrar, möjligheterna att förvalta dessa kulturarv – för att fortsatt kunna använda och visa upp de äldre transportmedlen även om de inte exakt uppfyller alla krav som ställs på nya bilar, båtar, flygplan, tåg osv

Men idag är det så att oavsett om vinsten för miljö eller säkerhet är marginell och kulturarvsförlusten betydande, och oavsett om regeringen sagt att den vill ha undantag av kulturarvsskäl, är skyddet för äldre transportmedel ingenting svensk lagstiftning medger.

Myndigheternas schablonmässiga avgiftsfinansiering bör diskuteras, då dessa avgifter är ekonomiskt betungande för de ideella krafterna och därmed riskerar bevarandet av det rörliga kulturarvet. Således ska utredningen inte enbart omfatta regelverk utan även dess ekonomiska konsekvenser för den ideella förvaltningen av detta kulturarv.

Den kulturarvslagstiftning Sverige haft sedan 1600-talet och som då skulle höja den unga stormaktens status med *”allehanda gambla monumenter”* såsom runstenar, stenstoder, kyrkor och borgar utgör fortfarande grund för synen på kulturarvet. 1867 års Fornminnesförordning fogade *”formfynd”* – föremål som grävts upp – till de *”fasta fornminnen”* kulturarvslagsstiftningen ursprungligen omfattade. 1942 års Fornminneslag lade bl.a. *”äldre färdevägar, broar och milstenar* till bevarandelistan. Det gemensamma är att allt kulturarv förutsätts vara markbundet.

I propositionen till 1960 års Byggnadsminneslag infogade regeringen lösöre med en *”viss förankring vid marken”* bland de bevarandevärda, markbundna objekten. Spårbyrå 2/17

ten, nämligen t.ex. möbler. Men inte sådana *”ting, som varit eller är avsedda för rörligt bruk* (som) *uppenbarligen icke bör hemfalla under lagen”*. Dock uttjänades kulturarvsbegreppet ytterligare mellan 1988 och 2014 med kulturmiljölagen till att omfatta också miljöer. Men alltid med samma fundamentala markbundenhet som i tidigare lagar.

Historiskt hade transportmedel en högst begränsad användning när mänskligheten i gemen inte rörde sig längre än 30 km från födelseorten, och häst och segelfartyg var de snabbaste transportmedlen. Men det skall noteras att 1818 sjösattes Sveriges första ångfartyg, ett knappt halvsekel senare kom järnvägen, och detta ledde till att en för hela riket gemensam tid infördes 1879, av tidtabellsskäl. Utvecklingen med motorcyklar, bilar och flygplan från 1920-talet och framåt innebar en revolution i tidsbesparing, rörlighet och tillgänglighet. Resandets historia är alltså en del av den svenska kulturhistorien; ett arv till kommande generationer.

Men kulturminister Bah Kuhnkes kulturarvsproposition tar inte in detta, utan sitter fortsatt fast i stormaktstidens markbundenhet. För de transportmedel till lands, till sjöss och i luften som ThN:s medlemmar försöker bevara i bruk, saknar propositionen helt den bevaranderätt som är en förutsättning för bevarandet av det rörliga kulturarvet, som är en del av vår kulturhistoria.

Därför framhåller vi vad vi saknar i kulturarvspropositionen: att äldre transportmedel inte ska möta större krav än de en gång konstruerats för, eller belastas av oskäliga avgifter. Vi uppmanar regering och riksdag att få till stånd en stärkt bevaranderätt för det rörliga kulturarvet och att utreda detta i samverkan med civilsamhället med sikte på en inkluderande kulturarvslagstiftning som också inbegriper det rörliga kulturarvet. En modern kulturarvsbalk, helt enkelt. Och gärna omgående! (*ThN debattartikel 2017-02-23*)

Red anm: Debattartikeln sändes också ut i en kortare version. Den blev i varje fall införd i Norrköpings Tidningar 2017-03-14. Jfr även minnesanteckningarna från ThN vårmöte nedan.

Underlag till riksdagsmotion

Skydda det rörliga kulturarvet medan det fortfarande är rörligt

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen och tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen skyndsamt och i samverkan med civilsamhällets ideella organisationer utreder en lagstiftning till skydd för det rörliga kulturarvet. Utredningens uttalade syfte är att av bevarandeskäl säkerställa att myndigheter i sitt utövande avsiktligt eller oavsiktligt inte förorsakar kulturarvet skada eller omöjliggör att det brukas.

FRÅN THN forts

Motivering

Av kulturarvspropositionen framgår att civilsamhällets ideella insatser för att bevara, använda och utveckla det rörliga kulturarvet (historiska transportmedel till lands, sjöss och i luften) inte har beaktats.

Det är högst anmärkningsvärt att regeringen inte nämner det rörliga kulturarvet i kulturarvspropositionen, alldeles särskilt som detta kulturarv är hotat. Bara under de senaste åren har olika myndigheters ageranden i hundratals exempel utgjort hinder för bevarandet och brukandet som en förutsättning för att fortsatt utveckla det rörliga kulturarvet. I ett antal exempel har det lett till att enskilda kulturarvsföremål för evigt gått förlorade, d v s helt enkelt utplånats. Myndigheter som av olika vällovliga skäl inte har med kulturarvsaspekten i vågskålen när de agerar. Avsaknad av skyldigheter och ansvar medför att dessa fortsatt därför skadar kulturarvet. Genom att inte lyfta fram det rörliga kulturarvet bidrar kulturdepartementet aktivt till att cementera en exkluderande syn på nästintill alla föremål och därtill de 100 000-tals ideellt engagerade som dagligen förvaltar stora delar av det kvarvarande rörliga kulturarvet.

Det finns flera exempel på hur det rörliga kulturarvet har uppmärksamats på hög nivå. Under förra året genomfördes exempelvis *World Motoring Heritage Year*, med UNESCO som beskyddare! Så även i Sverige där den största manifestationen var Motorhistoriska Dagen den 6 juni med ett hundratal arrangemang spridda över hela landet. Den samlade kulturmiljön i Nora med trästad, veteranjärnvägen – som är Sveriges första och en ännu kvarvarande järnväg med persontrafik – och Pershyttan fick Europa Nostra-priset 1993. Är det inte nu hög tid att Sveriges regering ser det rörliga kulturarvets behov?

Redan från början bidrog mobiliteten till att främja kunskaper, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Något som i allra högsta grad gäller än idag eftersom värdering och urval av det fordonshistoriska kulturarvet uteslutande görs av enskilda personer/ideella sammanslutningar, vilket gör kulturarvet demokratiskt och tillgängligt. Vi kan nu blicka tillbaka på de få kvarvarande resterna från resandets historia, och därtill knutna föremål, som format dagens samhälle. De få bevarade transportmedlen från förr som utgör dagens och det framtida levande rörliga kulturarvet behöver en inkluderande och skyddande lagstiftning mot skadlig myndighetsutövning. Det är alla de föremål som utgör merparten av det rörliga kulturarvet och som inte står instängda, livlösa och svårtillgängliga i magasin och på museum. Det rörliga kulturarvet är genom ideella krafter tillgängligt på en plats nära dig, och för alla, i sin rätta kulturarvsmiljö. Detta kulturarv kräver nu rätt förutsättningar för att vara tillgängligt och rörligt även för kommande generationer.

Regeringen borde därför vara angelägen om att bevara det kulturarv som utgörs av de historiska transportmedlen. För att det transporthistoriska kulturarvet ska kunna bevaras, måste det brukas och utvecklas som en självklar del av samhällets kulturmiljöer. De historiska transportmedlen minner om industrisamhällets största tekniska system och utgör ett icke musealiserat kulturarv som kan brukas i kulturmiljön.

Det bör därför ges regeringen till känna att i den planerade lagstiftningen ska det tas hänsyn till behovet av en reglering som av bevarandeskäl ska ålägga myndigheter skyldigheter och ansvar. Så att dessa i sitt utövande ska säkerställa att kulturarvet inte avsiktligt eller oavsiktligt hindras att brukas, skadas eller rent av destrueras. Det görs lämpligen genom att en ny bestämmelse införs i kulturmiljölagen. En paragraf med innebörden att kulturarvsföremål som utgör det rörliga kulturarvet inte avsiktligt eller oavsiktligt drabbas av negativa effekter vid myndighetsutövning.

Därför uppmanas regeringen att få till stånd en stärkt bevaranderätt för det rörliga kulturarvet och utreda detta i samverkan med civilsamhällets med sikte på en inkluderande kulturarvslagstiftning som också inbegriper det rörliga kulturarvet. En modern kulturarvsbalk, helt enkelt. Och gärna omgående! (*ThN motionsunderlag 2017-03-07*)

Red anm: Detta fick genomslag i starkt förkortad form i en alliansmotion:

...

Skydda det rörliga kulturarvet

Kulturarvet som avser motorfordon som exempelvis bilar, båtar och flygplan vårdas i dag till stor del av civilsamhället. Undantaget är de motorfordon som kopplas till försvarets historia såsom flygvapenmuseet i Linköping. De ideella insatser som görs för att bevara, använda och utveckla det rörliga kulturarvet (historiska transportmedel till lands, sjöss och i luften) har inte beaktats i propositionen, trots att det finns flertalet exempel på hur både politiska beslut och myndigheters tolkningar av regelverk utgjort hinder för bevarandet och brukandet som en förutsättning för att fortsatt utveckla det rörliga kulturarvet. Det har också i enskilda fall lett till att kulturarvsföremål gått förlorade.

De få bevarade transportmedel från förr som utgör dagens och det framtida levande rörliga kulturarvet behöver en inkluderande och skyddande lagstiftning. För att det transporthistoriska kulturarvet ska kunna bevaras, måste det brukas och utvecklas som en självklar del av samhällets kulturmiljöer. Därför behöver regeringen skyndsamt ta fram en lagstiftning som slår fast myndigheters skyldigheter och ansvar, så att de i sitt myndighetsutövande kan säkerställa att det rörliga kulturarvet inte avsiktligt eller oavsiktligt hindras att brukas eller skadas eller rent av destrueras.

...

(*Riksdagsmotion 2016/17:3643*)

FRÅN THN forts

Även från (V) kom det en motion, 2016/17:3642, med anledning av Kulturarvsproposition som anförde att arbetslivsmuseibidraget inte borde blandas ihop med ett utvidgat bidrag för allt ideellt kulturarvsarbete.

ThN-möte 12

Plats: Arbetets museum, Laxholmen, Norrköping

Tid: 2017-03-21 kl 11 – 15: 30

Närvarande:

Thomas Allard (TA), vice ordförande SFF, Lovisa Almborg (LA), verksamhetsutvecklare ArbetSam, Peter Edqvist (PE), ordförande MHRF, Per Englund (PEn), ordförande MRO, Kjell Franzén, Veteranflygsektionen EAA Sverige, Rutger Palmstierna (RP), ordförande BHRF, Anders Svenson (ASv), kassör SÅF, Anders Svensson (AS), sekreterare JHRF, Helena Törnqvist (HT), arbetslivsintendent Arbetets museum.

Deltagande organisationer: Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd, ArbetSam, Båthistoriska Riksförbundet, BHRF, Experimental Aircraft Association (Sverige), EAA, Järnvägshistoriska Riksförbundet, JHRF, Motorhistoriska Riksförbundet, MHRF, Svensk Flyghistorisk Förening, SFF, Sveriges Ångbåtsförening, SÅF.

Anteckningar:

Fastställande av dagordning

Mötesordförande HT hälsar välkommen och öppnar mötet. Dagordningen fastställdes.

Föregående protokoll

Detta lades till handlingarna.

Kulturarvspropositionen – Vad sker nu?

Debattartikeln publicerades i Norrköpings Tidningar. Lärdom: Att inte skicka artikeln till en samlad sändlista. Det beslutades att nästa gång skicka artikeln tidning för tidning. PEn framförde ett stort tack till arbetsgruppen som tog fram artikeln. Övriga närvarande instämmer. Arbetsgruppen bestod av Rutger Palmstierna (BHRF), Malin Erlfeldt (MHRF), Stieg Ingvarsson (SFF), Anders Svensson (JHRF) och Jan Tägt (MHRF).

Påminnelse om Per Lodenius (C) som erbjudit sig att vilja skriva en debattartikel tillsammans med någon av oss i ThN.

PE funderar kring om det är tidseffektivt att skriva debattartiklar. När Naturskyddsföreningen skickar artiklar till tidningar så antas de i nästan alla lokaltidningar. De använder samma artikel i alla tidningar men underskriften är ett lokalt namn. Det beslutades att RP kontaktar Per Lodenius. Att RP tillsammans med Per Lodenius tar fram en debattartikel. Att använda Transporthistoriskt Nätverks debattartikel som grund.

Förslag att vi även i fortsättningen ska skriva artiklar men kanske hitta en annan struktur. RP berättar att BHRF har använt delar av texten i artikeln och tryckt upp för att ha med sig på båtmässan och dela ut. Förslag att vi alla arbetar med texten i olika sammanhang.

Möten med politiker. RP och Malin Erlfeldt träffade Per Lodenius och hans sakkunnige. Det var ett mycket positivt möte. Per var påläst och intresserad. RP hänvisar vidare till utskickad rapport till ThN för mer information.

Kommande möten: 29 mars med Gunilla Carlsson och Ida Karkiainen (S) och 30 mars Nicklas Malmberg (MP). Positivt att de vill träffa oss innan man lägger fram kulturarvspropositionen. Proppen är redan framlagd, och motionstiden är slut, vad de vill med mötena är ännu oklart. Troligen rör det sig om hur regeringspartierna ska hantera frågan inför debatt och beslut. ThNs mål: Att få till en utredning angående lagstiftning av det rörliga kulturarvet. 30 maj presenteras kulturarvsproppen för Sveriges riksdag. 30 maj är det debatt om proppen och motionen från Alliansen.

Motioner. Motion 2016/17:3643 inlämnad av de fyra allianspartierna Motion 2016/17:3642 inlämnad av Rossana Dinamarca m fl (V)

Hur hantera kontakt med Sverigedemokraterna? Viktigt att Transporthistoriskt Nätverk är tydligt med vad nätverket står för. Förslag att ha möten med alla riksdagspartier. Beslutades att arbeta för att få träffa alla riksdagspartier. Att HT omgående skickar mötesförfrågan till Rosanna Dinamarca (V) och Angelika Bengtsson (SD).

Aktuellt i respektive förening?

ArbetSam – lansering av Museiguide 2017. Genomförande av Museidagar med årsmöte 21-22 april. Kurser: Museiskola för arbetslivsmuseer, Tändkuleseminarium. Arbetar med Vattendirektivet från EU som berör många arbetslivsmuseer. Arbetar för att permanenta Kunskapscentrum för arbetslivsmuseer på Arbetets museum. Producerar en jubileumsskrift till ArbetSams 20-årsjubileum 2018.

BHRF – arbetar med bevaranderätt. Tittar på direktiven kring målarfärg och annat material som berörs. Aktiva vid olika båtmässor. Ett framväxande problem för bevarandet av äldre fritidsbåtar är allt fler kommuners restriktioner kring användningen av båtbottenfärger. BHRF håller därför på att etablera ett tekniskt utskott med teknisk expertis för bevarandet av äldre båtar i traditionella material, som underlag för diskussioner kring detta som vi tänker ta upp med SKL (Sveriges Kommuner och Landsting). F ö kommer vi att informera om bevarandefrågan vid olika veteranbåtsövningar.

JHRF – Almedalen. Tittar närmare på ERTMS signal-system. Har möten och kontakter med departement och myndigheter. Har börjat fundera på gemensamma föreskrifter. Tågsläpp. Tittar på eventuellt samordnande av

FRÅN THN forts

utbildningsplaner. Fedecrail. Deltar på Transportstyrelsens branschrådsmöten två gånger per år.

MHRF – Arbetar med EUs besiktningsdirektiv som ska införlivas i den svenska lagstiftningen. Arbetar med lobbyverksamhet som ser ut att gå bra. Har en dialog med TS i ärendet som meddelar att de håller med MHRFs önskemål men de har egentligen ingen makt i det då näringsdepartementet tar beslutet. Malin Erlfeldt går på mamaledighet i maj. Tipsa folk i er närhet om att det finns en ledig vikarietjänst!

MRO – Lugn period med TS just nu. Arbetar främst med internt arbete. Ska arrangera en ordförandekonferens som tar upp de olika ansvarsuppgifter en ordföranderoll innebär. Har nyligen haft ett säkerhetsseminarium. Arbetar på att ha ett marknadsförings- och miljöseminarium. Almedalen. Jobbar med Rotary i ett integrationsprojekt med nyanlända med hantverkskunskaper. Rotary står för kontakter och pengar. Två föreningar som ingår i projektet är Östra Sörmlands järnväg i Mariefred och Djurgårdslinjen.

SFF – genomfört samarbete med Saab där man flög Viggen. 8 personer arbetar med ett stort arv man har fått in. Förbereder årsmöte. Arbetar med att ta fram en ny bok.

SÅF – Arbetar med att hålla ångmaskiner igång. Har haft utbildning om ångsäkerhet i januari. Bildat en panngrupp som ska ta fram en kontrollista för att göra egenkontroll. Arbetar vidare i Transportstyrelsen PNF-projektet (Projekt Nationella Föreskrifter) som är i sin slutfas, påbörjades 2013. PNF-projektet innebär bl a egenkontroll som rapporteras in via nätet. TS kan sedan göra kontroll att man gjort det man rapporterar in. Ett nytt projekt, som vi ingår i, har påbörjats, Projekt Regeringsuppdrag Behörigheter och Bemanning förkortat RUBB. Detta projekt skall redovisas redan i höst.

Veteranflygsektionen **EAA** Sverige – Har haft möte med TS angående avgiftslättnader. Det mötet har inte följts upp. Arbetat aktivt i europeiska föreningen där man tittar på möjligheten att ta fram ett gemensamt europiskt regelsystem för veteranflygplan. Har haft kurser i plåt-, färg- och annan materiallära

Möte med Transportstyrelsen Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius

Respektive organisation presenterade sig på 2 minuter vardera. Därefter hur man arbetar med våra områden idag på Transportstyrelsen.

ThNs frågor hur var befinner de sig idag: Behöver Transportstyrelsen tydligare direktiv från regering och riksdag, tex i form av ändrad lagstiftning, andra formuleringar i regleringsbrev etc, för att bättre kunna ta hänsyn till kulturarvsskyddet vid sin myndighetsutövning?

Inom fartygssektorn pågår ett gemensamt arbete (PNF = Projekt Nationella Föreskrifter) mellan en av ThN organisationer och Transportstyrelsen. Applicerbar arbetsmodell även för övriga historiska transportslag?

Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius inleder med att han är med på mötet för att, och kommer att ta med sig tillbaka till TS: förståelse för ThN, lyssna in våra frågeställningar och hur vi resonerar. I viss specifik lagstiftning kan TS göra undantag, vissa områden. Då är det specifikt inskrivet från regeringen att de får göra det. Ibland är de bakbundna i regelverk som är inskrivna i förordningar. TS är bundna till förordningar.

MHRF påtalar att politiker som MHRF haft kontakt med säger att TS inte är bundna att tolka förordningar på bara ett sätt.

Begrepp kan ställa till problem. Man pratar i direktiv om museijärnväg men avser ofta museitåg. Museijärnväg är MROs medlemmar men inte JHRFs. Det utgår från det engelska begreppet heritage railway, men det borde heta heritage train. JHRFs medlemmar är inte museijärnvägar. Begrepp som sätts på EU-nivå skapar problem i svenska översättningar.

ThN kan se att det finns en svårighet för TS att ta hänsyn till kulturarv. TS har inte inskrivet att ta hänsyn till det. Lösöproblematiken.

Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius - Vi är överens om att det finns ett kulturarv att förvalta. Frågan är vilket departement det ligger på.

Vad behöver TS från ThN? Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius – Vi behöver inte mer utan det är mer en fråga om den interna dialogen på regeringskansliet. Har vi inte det som uppdrag har vi inte finansiering för det. TS hamnar i en prioriteringssituation. En fråga om var TS ska lägga resurserna.

Det finns problem med avgiftsbiten. Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius - Vi kan sätta avgifter själva men det ska stämmas av med Ekonomistyrningsverket.

Vi har en kulturmiljölag idag. Där är det tydligt att det ingår i alla myndigheters uppdrag att beakta denna. Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius - Ja det finns men det finns inte nivåer i den lagstiftningen. Det finns inget om hur vi ska hantera det.

När TS startade 2009 så förde MHRF dialog med Staffan Widlert angående ägarbevis. Man sade redan då att man skulle hantera det här bättre. Än idag ska ägarbevisen skickas till Örebro för förvaring för att sedan förstöras. TS hänvisar till Riksarkivet. Riksarkivet hänvisar till TS. Riksarkivet bryr sig inte om dokument som skickas tillbaka ägaren. Riksarkivet bryr sig om handlingar som finns på myndigheterna. Vad kan vi göra för att hjälpa TS på traven för att lyfta de här frågorna? Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius – Bekymret är nog än en gång att det berör olika departement, olika ministrar.

FRÅN THN forts

Ska vi bearbeta näringsministern? Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius – Nej, det tror jag inte. TS tycker att det är väldigt bra att träffa oss så här gemensamt. Maria Engelson är den person som TS redovisar till. Den här frågan har varit uppe flera gånger. Förr fanns inte ens möjligheten att göra undantag men det har de haft möjlighet att göra nu.

Söderbergs utredning. Det fanns ett direktiv att man skulle följa den. ThN frågar TS att kan göra en önskan att få till en kulturarvslagstiftning. Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius – Än en gång en fråga om finansiering. TS måste det finansiella ha den finansiella lösningen innan man påbörjar ett arbete.

Stf. Generaldirektör Jacob Gramenius – Uppskattar att få komma hit. Uppskattar att vi visar förståelse för TS situation.

Övriga frågor

Almedalen PE har pratat med Mia Stuhre. Hon önskade att MHRF skulle anta fordonsexoplatsen. MHRF säger nej till det. Notering: Region Gotland är kommunen, en landstingskommun. Det finns således inte en Region Gotland och en Gotlands Kommun. Kommunen heter helt enkelt Region Gotland.

Orsaker till att vi inte får ha fordon i montern på Holmen 620: Fordon ska inte gynnas Säkerhetsfråga: Förslag att montera bort hjulen på fordonen och palla upp dem. Mia skulle ta upp det organisationskommittén och återkomma till PE. PE har skickat ut info till de inbjudna i baksättesdebatterna. Ett flertal av dem har hört av sig till Peter och är upprörda över hur vi hantearas av Region Gotland. Beslutades att HT kallar ThNs Almedalsgrupp till telefonmöte 28 mars kl 10.

Moms. Det finns EU-direktiv angående moms för föreningar. Förslag att ta upp momshantering på ett ordförandemöte. Förslag att bjuda in Upsala-Lenna Jernväg (Museiföreningen Stockholm-Roslagens Järnvägar) som är pionjär inom området. Förslag att bjuda in någon från Skatteverket. Finns ideella föreningar på samma sätt i Europa som i Sverige?

Beslutades att ha med en punkt på nästa ordförandemöte om moms.

Summering av dagens möte

ThN ska fortsätta arbetet som pågått sedan nätverket startade. Vi kan inte räkna med att TS kommer att göra förändringar förrän de får uppbackning av regeringen. Regeringen kommer inte att arbeta för våra frågor om inte vi fortsätter att påverka. TS kan inte få Näringsdepartementet att påverka Kulturdepartementet vilket visar att det är viktigt att få till en utredning angående våra frågor.

Nästa möte

26 oktober 2017. Plats bestäms senare.
(*Lovisa Almborg 2017-03-21, redigerat av red*)

FRÅN ARBETSAM

Digitalisering på arbetslivsmuseer

Vi är angelägna om att få veta hur ni tänker om och jobbar med digitalisering på arbetslivsmuseerna. Vad har ni för behov av resurser för att kunna öka tillgängligheten av er verksamhet? ArbetSam har utformat en enkät som finns tillgänglig via Internet. (*Via ArbetSams nyhetsbrev 2017-02-27*)

Immateriellt kulturarv

Det finns kulturarv som det inte går att ta på – så kallat immateriellt kulturarv, kulturarv som berättar om hur man gör.

På arbetslivsmuseerna finns massor av immateriellt kulturarv! Hur startar man en tändkulemotor? Hur sköter man en ångpanna? ... och så vidare och så vidare.

Arbetslivsmuseernas mängder av immateriella kulturarvsskatter bör både uppmärksammas och dokumenteras så att det sparas för framtiden. Var med och berätta du också!

Det finns en förteckning över immateriellt kulturarv som alla kan vara med och bidra till. Förteckningen finns på Institutet för språk och folkminnets hemsida www.sprakochfolkminnen.se. Där finns också information om hur man gör.

Institutet för språk och folkminnen är samordnande myndighet som har i uppdrag att utveckla arbetet med Unescos konvention om det immateriella kulturarvet i Sverige.

Om immateriellt kulturarv

Begreppet immateriellt kulturarv uppstod på 1990-talet och fokuserar i huvudsak på icke-materiella aspekter av kulturen. 2001 genomförde Unesco en undersökning bland stater och olika icke-statliga organisationer för att försöka enas om en definition och en konvention.

2003 instiftade Unesco Konventionen för skydd av det immateriella kulturarvet Tanken bakom konventionen är att bevara icke-materiella kulturella komponenter så som muntlig tradition (även språk och uttryck), performancekonst (traditionell musik, dans och teater), sociala seder (även ritualer och festseder), kunskap om naturen och universum (även seder som sammanhänger med detta) och traditionellt hantverk.

FRÅN ARBETSAM forts

Konventionen säger:

Immateriella kulturarv är sedvänjor, framställningar, uttryck, kunskaper och färdigheter – liksom tillhörande verktyg, föremål, artefakter och kulturella platser – som samhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer erkänner som utgörande del av sitt kulturarv.

Unescos konvention, antogs vid generalkonferens 2003 och som trädde i kraft 2006. Ratificerades av Sverige 2011.

Det immateriella kulturarv, som överförs från generation till generation, återskapas ständigt av samhällen och grupper som svar på deras omgivning, deras samspel med naturen och deras historia, och ger dem en känsla av identitet och kontinuitet, vilket främjar respekt för kulturell mångfald och mänsklig kreativitet. Vid tillämpningen av denna konvention, kommer man att överväga endast sådana immateriella kulturarv som är förenliga med gällande internationella mänskliga rättigheter, liksom med kraven på ömsesidig respekt mellan samhällen, grupper och individer och en hållbar utveckling.

Konventionens syfte är att trygga berörda samhällens, gruppers och enskilda personers immateriella kulturarv respekteras. Öka kunskapen på det lokala, det nationella och det internationella planet om immateriella kulturarvs betydelse. Främja internationellt samarbete och bistånd. Nationella förteckningar.

Enligt konventionstexten ska Sverige upprätta en eller flera förteckningar över levande kulturarv.

Tips på länkar:

- www.sprakochfolkminnen.se
- www.unesco.org

(Via *ArbetSams nyhetsbrev* 2017-02-27)

Årets Arbetsmyra 2017:

Bosse Nilsson

Bosse Nilsson vid Loos koboltgruva är *Årets Arbetsmyra 2017*. Han har i 27 år jobbat för att ge fler möjlighet att fascineras av historierna om det hårda arbetet i gruvan, tillverkningen av koboltpigment och gruvfrun som vaktar underjorden. Gruvan har följt Bosse under hela livet. Som barn i Los blev han ofta ditskickad för att slänga sopor i de vattenfyllda hålen. Ett och annat stort stenblock åkte ner också för nöjes skull.

– Men synden straffar sig, nu har jag fått baxa upp allt skrot och alla stenar jag kastat i genom åren...

Gruvan i västra Hälsingland var aktiv under 1700-talet men hade varit övergiven i tvåhundra år när Bosse och några vänner började prata om att tömma den 1989. Sedan dess har tusentals besökare fått uppleva den

örörda gruvmiljön. Gruvan har blivit viktig för bygden igen, men nu som besöksmål.

Eftersom Bosse arbetat som elektriker och vaktmästare blev det naturliga uppgifter även i museet. Han har också varit guide, kassör och lett olika projekt under sina många tusen timmar ”i gruvan”.

– Men när jag fick höra om priset blev jag helt chockad, det hade jag aldrig räknat med – det är som att få Nobelpriset!

Själv fick han inte lära sig om gruvan i skolan i Los, men nu har Bosse och museet sett till att det lokala kulturarvet används i undervisningen. Barnen får bland annat lära sig att grundämnet nickel upptäcktes här första gången. De som går i högstadiet är dessutom guider i gruvan under sommaren.

– Att få in ungdomar i verksamheten är jätteroligt, och de får i sin tur en massa arbetserfarenhet.

Ekonomi är en utmaning för museet, men allt ideellt arbete har gjort att det alltid gått att få stöd från kommunen och andra samarbetspartners när det behövs. Och att Bosse skulle tröttna verkar inte vara en risk.

– Jag är fortfarande lika nyfiken! Vi ska öppna ett nytt schakt för besökare nästa sommar och vill bygga en stånggång som visar hur kraftöverföringen till gruvan såg ut. Då får vi ett stort vattenhjul nere vid infarten till Los – den perfekta reklamtavlan!

Arbetets museum i Norrköping har uppdraget att stötta landets ca 1450 arbetslivsmuseer med bland annat insatser för att öka kompetens, nätverkande och kunskapsutbyte. Som en följd av detta ger varje år Arbetets museums vänförening ett pris till en av alla de eldsjälarna som genom sina insatser för våra arbetslivsmuseer bidrar till ett rikt kulturliv och bevarandet av vårt kulturarv.

– Genom priset ”Årets Arbetsmyra” vill vi uppmärksamma dels landets alla arbetslivsmuseer, dels alla de människor som med liv och lust, och ofta på ideell basis, hjälper till att bevara kulturarvet och tillgängliggöra det, berättar Helena Törnqvist, Arbetslivsintendent vid Arbetets museum i Norrköping.

Arbetets museums vänförening står bakom priset Årets Arbetsmyra. Priset delas varje år ut till en person som på ett extraordinärt sätt har engagerat sig ideellt för ett eller flera arbetslivsmuseer, och prisutdelning sker i samband med Museimässan på Arbetets museum. Priset omfattar 5 000 kr i prispengar, middag och självklart äran. (Via *ArbetSams nyhetsbrev* 2017-03-27)

FRÅN ARBETSAM forts

Kulturarvsdagen

Kulturarvsdagen 2017

Datum: 8-10 september

I hela Europa firas under september Kulturarvsdagen med olika teman för varje land – alltid den andra söndagen i september. Tidigare har Kulturarvsdagen endast firats andra söndagen i september men sedan några år tillbaka sträcker sig firandet över flera dagar. Ni har således möjlighet att välja mellan en eller flera dagar för ert arrangemang. Vi uppmuntrar speciellt att ni arrangerar aktiviteter som riktar sig till barn. Riksantikvarieämbetet står för samordningen i Sverige och marknadsför evenemanget i samarbete med Sveriges Hembygdsförbund och Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd.

Syftet med Kulturarvsdagen är att skapa förståelse, intresse och engagemang för kulturarv och kulturmiljöer. Kulturarvsdagen är en del av Europarådets och Europeiska kommissionens samarbete *European Heritage Days* där 50 länder deltar. Årets gemensamma tema i Europa 2017 är ”Heritage and Nature”.

Tema 2017

Temat för året är ”Natur och Kulturarv – miljöer med möjligheter” och bygger på det gemensamma temat i Europa.

Delta som arrangör

Alla – såväl företag, organisationer, föreningar som privatpersoner – är välkomna att delta. Det kostar inget att vara med som arrangör. Arrangemangen ska knyta an till temat, vara öppna för alla och helst gratis. Det kan exempelvis vara guidade turer, föreläsningar, och visningar om allt från historiska spår, platser, människor och byggnader till företeelser och traditioner. Samarbeta gärna med andra på orten.

Anmälan öppnar den 1 maj och stänger 30 juni. Anmälan görs på www.raa.se/aktuellt/vara-evenemang/kulturarvsdagen. (Via *ArbetSams nyhetsbrev 2017-03-27*)

Statistik

Museistatistiken samlas in av Myndigheten för Kulturanalys. De har regeringens uppdrag att utvärdera, analysera och redovisa effekter av förslag och genomförda åtgärder inom kulturområdet.

Tack alla ni som fyllt i statistiken för besök 2016!

20 december presenterade Myndigheten för Kulturanalys rapporten Museibesök 2015. Den visar att museerna hade 26,5 miljoner besök år 2015. Det är en ökning med 1,5 miljon besök från föregående år. Arbetslivsmuseerna finns med i statistiken men särredovisas

inte. Indelningen är gjort utifrån driftsform och ett arbetslivsmuseum kan antingen vara centralt, regionalt, kommunalt, ideellt och så vidare.

Länk till rapport: www.kulturanalys.se/wp-content/uploads/2016/12/Museer-2015_webb.pdf

Vi har nyligen fått möjlighet att titta närmare på statistiken vad gäller arbetslivsmuseerna för verksamhetsår 2015 och vi kan konstatera att arbetslivsmuseer är oerhört omtyckta att besöka!

Arbetslivsmuseerna har funnits med i den officiella besöksstatistiken från och med 2013. Det var steg ett, för att få en rättvisare bild av totala antalet museibesök i Sverige men vi har en lång bit kvar att gå för att få en helt rättvis bild.

För besöksstatistiken 2015 besvarade 58 % (306 st) av ArbetSams medlemmar, vid tidpunkten då enkät skickades ut, enkäten. Det är bra jämfört med de arbetslivsmuseer som inte är medlemmar, där det bara var 25 % som besvarade enkäten.

Men – vi saknar alltså redogörelse för 42 % av våra medlemmar och 75 % av övriga arbetslivsmuseer. Hur många besökare blir det som inte syns i statistiken?

Anmärkningsvärt är att endast 184 av de 306 medlemsmuseerna som besvarat enkäten, fyllde i att man var ett arbetslivsmuseum.

Vi förstår att det tar emot att som ideell förening, lägga ned ett antal fler timmar utöver dem man redan lägger ned på sitt arbetslivsmuseum, för att fylla i en enkät på flera sidor men ... det är så oerhört värdefullt.

Finns man inte i statistiken så finns man inte och den som inte finns, behöver inga resurser. Därför är det oerhört viktigt att arbetslivsmuseerna svarar på enkäten. På så sätt kan vi visa hur viktiga vi är.

Arbetslivsmuseerna är, förutom för vårt gemensamma kulturarv, oerhört viktiga för turismen och besöksnäringen. Med statistiken som underlag kan vi också diskutera hur kulturresurserna fördelas i samhället.

Men målet skall inte vara att ta resurser av andra. Det viktiga är att arbeta för att kulturen tillförs ytterligare resurser!

Antal museer som svarat på enkäten för besöksstatistik i procent:

- ArbetSams medlemmar: **58 %** (2015), 61% (2014), 60% (2013)
- Ej medlemmar ArbetSam: **25 %** (2015), 21% (2014), 18% (2013)

Antal besökare:

- ArbetSams medlemmar: **3 886 171** (2015), 3 316 911 (2014), 1 374 000 (2013)
- Ej medlemmar ArbetSam: **3 270 435** (2015), 3 773 402 (2014), 544 000 (2013)

FRÅN ARBETSAM forts

Antal besökare vid publik aktivitet:

- ArbetSams medlemmar: **659 061** (2015), 335 353 (2014), vet ej (2013)
- Ej medlemmar ArbetSam: **318 314** (2015), 496 914 (2014), vet ej (2013)

(Via ArbetSams nyhetsbrev 2017-04-27)

Möte med Kulturdepartementet

5 april träffade Arbetets museum, ArbetSam och Sveriges Hembygdsförbund gemensamt, Kulturdepartementet. I februari 2017 presenterade regeringen propositionen Kulturarvspolitik. Med anledning av det önskade vi att få träffa Kulturdepartementet för att samtala kring hur propositionen kan komma att påverka arbetslivsmuseerna och hembygdsföreningarna.

Arbetets museum, ArbetSam och Sveriges Hembygdsförbund ser positivt på att man har tagit fram propositionen och vår förhoppning är att propositionen kommer att leda till att arbetslivsmuseerna och hembygdsföreningarna får mer resurser och mer stöd.

I propositionen föreslås bland annat att anslaget inom 7:2 ska utökas. Om förslaget går igenom är tanken att arbetslivsmuseerna även i fortsättningen ska tilldelas 8 miljoner kronor. 3 extra miljoner kronor kommer tilldelas 2017-2020. Utöver det föreslås ett ytterligare anslag på 5 miljoner kronor.

I propositionen föreslås att anslaget ska omfatta även annat ideellt kulturarvsarbete, till exempel hembygdsrörelsen. Det är ännu oklart hur den nya förordningen kommer att formuleras och hur bidraget kommer att fördelas. Man arbetar i skrivande stund med förordningens nya text.

Så här ser förordningen ut idag:

Förordning 2002:920

Projektbidrag till arbetslivsmuseer

SFS nr: 2002:920

Departement/myndighet: Kulturdepartementet

Utfärdad: 2002-11-21

Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)

Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om bidrag till arbetslivsmuseer.

2 § Med arbetslivsmuseum avses ett museum vars verksamhet har till syfte att bevara och gestalta fysiska och immateriella kulturhistoriska värden. Verksamheten skall vara eller avses att bli tillgänglig för allmänheten.

3 § Bidrag får lämnas för särskilda insatser som syftar till att bevara och bruka industrisamhällets kulturarv.

4 § Frågor om bidrag prövas av Riksantikvarieämbetet. Beslut om bidrag skall fattas i samråd med Statens kulturråd.

5 § Riksantikvarieämbetet får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning.

6 § Riksantikvarieämbetets beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Det var ett bra och trevligt möte där vi som representanter för arbetslivsmuseerna och hembygdsföreningarna fick möjlighet att uttrycka våra önskemål och synpunkter. Vi påtalade vikten av att våra medlemmar, som idag samarbetar mycket bra, i och med den nya förordningen inte ska börja konkurrera med varandra.

ArbetSam och Arbetets museum påtalade också att det är av stort värde att projektbidraget till arbetslivsmuseer inte minskar eller utsetts för konkurrens då bidraget för många är avgörande för att kunna fortsätta sin verksamhet. Vi påtalade också att det finns en anledning till att förordningen som stöttar industrisamhällets kulturarv, kom till år 2002.

Kulturdepartementet meddelade att man värdesätter verksamheterna ute hos våra medlemmar oerhört mycket och att det är kulturdepartementets förhoppning att vi gemensamt med dem arbetar för att den nya kulturarvspropositionen ska gagna våra medlemmar. Kulturdepartementet ser att projektbidraget till arbetslivsmuseer gör stor nytta och departementet har intentionen och ambitionen att det ska förbli så. Kulturdepartementet välkomnade och såg positivt på att vi gemensamt önskade träffa dem för att framföra vår eventuella oro och synpunkter. (Via ArbetSams nyhetsbrev 2017-04-27)

Möte Museidialogen

Inför Riksantikvarieämbetets (RAÄ) utökade uppdrag som central museimyndighet har RAÄ under våren bjudit in till Museidialogen där man samtalat med museerna omkring deras önskemål och behov av stöd.

7 april bjöds ArbetSam in till ett enskilt möte för att tillsammans med riksantikvarie Lars Amréus och projektledare Ulrika Mebus samtala kring hur situationen ser ut för våra medlemmar och belysa vilka behov som finns. Arbetets museum har också haft tillfälle att vara en del i museidialogen där man framfört arbetslivsmuseernas behov och de utmaningar som arbetslivsmuseerna står inför.

ArbetSam ser det som angeläget att:

– beakta att industrisamhällets kulturarv och arbetslivsmuseerna finns med tydligt i RAÄs nya uppdrag; att arbetslivsmuseerna inte försvinner eller för den del likställs med offentligt finansierade museer. Att det inte går att ställa samma krav på ideella krafter. Att det finns behov av att man ser till arbetslivsmuseernas förutsättningar och behov.

– man genomför en ny inventering/kartläggning över arbetslivsmuseer. Den senaste är gjord 2001 och heter ”Man måste vara lite tokig” (RAÄ)

– Arbetets museum och ArbetSam ska tilldelas resurser för att gemensamt kunna fortsätta arbetet att ta fram och genomföra en omfattande kursverksamhet utifrån arbetslivsmuseernas förutsättningar och behov

– projektbidraget till arbetslivsmuseer ökar för att möte de behov som finns

FRÅN ARBETSAM forts

- man tar fram en kostnadsfri och lätthanterlig föremålsdatabas som ska vara rekommenderad för alla museer att använda
- man tar fram en manual för hur man bör hantera samlingar, både vad gäller insamling och gallring

***Meddela RÅA ditt museums behov och önskemål!
Kontakta Ulrika Mebus på Riksantikvarieämbetet
och/eller gå in på Facebook och sök Museidialogen.
Dina åsikter och synpunkter är viktiga!***

Om RÅAs utvidgade nya uppdrag:

I propositionen Kulturarvspolitik föreslår regeringen att Riksantikvarieämbetet skall ges ett samlat ansvar för museifrågor. I uppdraget ingår att främja utveckling och samarbete på museiområdet liksom att samla in och förmedla kunskaper. Myndigheten skall också erbjuda teknik- och metodstöd till museer.

Riksantikvarieämbetet tar med stor ödmjukhet emot uppdraget och ser det som mycket angeläget att lyssna till och föra dialog med museisektorn.

”Vi vill fånga upp önskemål och behov som kan lägga grund för hur vi formar en tydlig och stödjande myndighet med samlat ansvar för museifrågor, en kontaktpunkt för museerna i deras kontakter med staten” säger riksantikvarie Lars Amréus. (Via ArbetSams nyhetsbrev 2017-04-27)

Rekvisita till salu

Trafikverkets museer, Väghistoriska samlingarna Kjula, säljer rekvisita på sin hemsida: www.trafikverket.se/jarnvagsmuseum/samlingar-kunskap/vagsamlingar/till-salu/
(Via ArbetSams nyhetsbrev 2017-04-27)

Vad kostar det att besöka ditt besöksmål?

ArbetSam fick i uppdrag av årsmötet att göra en kartläggning över prissättning på våra medlemmars besöksmål. Syftet är att tipsa varandra om bra prisnivåer för entré och visningar. Vi ber er därför fylla i ett formuläret enligt länken. Kartläggningen sammanställs och redovisas sedan på ArbetSams hemsida www.arbetsam.com.

Besvara formuläret senast 31 maj 2017, tack.

Länk till formuläret:
http://gantrack5.com/t/1/2332912/3_MzE5NTI1MTAzMQ==/

Frågor och funderingar? Kontakta ArbetSams kansli:
011-23 17 30, 23 17 38 eller info@arbetsam.com
(Mejl från ArbetSam 2017-05-03)